Veta, vilja, vinna! /

Hellberg, Mauritz,

53 E d Br.

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

HELLBERG

Veta, vilja, vinna

S3Ed
(Br)

1897

Kungl. biblioteket
0 0000 000005017

Ex. B.

N:r 1.

SVENSKA FOLKETS ÖRESKRIFTER.

Utgifna på **Folkupplysningsföretagets förlag.**

Redaktör: DAVID BERGSTRÖM.

Veta, vilja, vinna!

Af

Mauritz Hellberg.

Pris: 5 öre.

(Eftertryck utan redaktionens tillstånd förbjudes.)

Postadress för meddelanden i redaktionsärenden: Folkupplysningsföretaget, Redaktionen. Stockholm.
För andra meddelanden: Folkupplysningsföretaget, Expeditionen. Stockholm.

Stockholm, Gustaf Lindströms boktr., 1897.

Svenska Folkets Öreskrifter

utgifvas på det af Folkriksdagen grundlagda Folkupplysningsföretagets förlag. Dessa skrifter utgå i massupplagor om 50,000 à 100,000 exemplar, och de äro *ytterst prisbilliga*, endast 5 à 10 öre för hvarje skrift.

Svenska Folkets Öreskrifter äro afsedda att verksamt bidraga till svenska folkets ***politiska och samhälleliga upplysning.*** Närmare angifvet komma de att behandla ämnen öreträdesvis inom följande hufvudområden:

historia och folkbeskrifning; statsrätt och politik; kommunalkunskap; folkrätt; sociologi (samhällslära); nationalekonomi; finansrätt (jämte skattelära och budgetfrågor); industri- och jordbruksarbetarefrågor; bonde- och jordbruksfrågor; undervisningsfrågor; allmänna kulturfrågor (jämte litterära frågor); försvars- och militärfrågor; statstjänst och embetsmannavälde; juridik.

När därtill finnes anledning, kommer öreskrifternas text att beledsagas af illustrationer, grafiska framställningar o. s. v.

Det skall blifva redaktionens allvarliga bemödande att, i enlighet med den af Folkriksdagen utstakade planen, gifva öreskrifterna ett så godt och allsidigt innehåll som möjligt.

Men det är icke nog att innehållet blir af bästa slag. Redaktionen vill sätta som sitt ögonmärke, att dessa skrifter skola framträda i en så klar och lättbegriplig form, att de därigenom och genom sin prisbillighet kunna bana sig väg till hvarje hem och sålunda i egentlig mening och fullt ut skola förtjäna att kallas

Svenska Folkets Öreskrifter.

Stockholm 1897.

Redaktionen.

Svenska Folkets Öreskrifter

spridas och försäljas landet rundt enligt en särskild skriftspridningsplan, i hvilken en hvar inträsserad förening eller enskild person uppmanas att medverka.

De, som vilja tjäna den goda saken såsom platsförsäljare, torde sålunda skyndsamt anmäla sig till vederbörande länsagent och med honom öfverenskomma om försäljningen, om provision o. s. v.

Upplysning om länsagenternas namn och adress återfinnes i Aftonbladets Halfveckoupplaga, Folkbladet, Morgontidningen och Stockholmstidningen, första numret i hvarje månad.

0 0000 000005017

N:r 1.

SVENSKA FOLKETS ÖRESKRIFTER.

Utgifna på **Folkupplysningsföretagets förlag.**

Redaktör: DAVID BERGSTRÖM.

Veta, vilja, vinna!

Af

Mauritz Hellberg.

Pris: 5 öre.

(Eftertryck utan redaktionens tillstånd förbjudes.)

Postadress för meddelanden i redaktionsärenden: Folkupplysningsföretaget, Redaktionen. Stockholm.
För andra meddelanden: Folkupplysningsföretaget, Expeditionen. Stockholm.

Stockholm, Gustaf Lindströms boktr., 1897.

KONGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

0 0000 000005017

Veta — vilja — vinna.

Den som ingenting vet, han vill ingenting.

Och den som ingenting vill, han vinner ingenting.

Så är det i allmänhet. Så är det i det särskilda fall, som vi **här** tänka på.

Nog skulle Sverges politiskt rättslösa 950,000 myndige män kunna skaffa sig statsborgarrätt i sitt land inom kort, inom *mycket* kort,

om de ville,

d. v. s. om de *värkligen* ville, ville *på rena rama allvaret.*

Låt oss antaga att 700,000 af dem, ja blott 500,000 vore fylda af en bestämd, obeveklig vilja att vinna detta mål. De kunde då t. ex. — för att börja sakta — sända en jättepetition till konung, regering och riksdag. De skulle naturligtvis skrifva under den mangrant, hvar enda en. 500,000 namn skulle det stå under petitionslistorna! Så många namn ha ännu aldrig stått under någon petition i Sverges land, knapt hälften så många ens. Och i denna masspetition skulle de säga ut sitt hjärtas mening, höfligt — ty det är en styrka att vara höflig — men klart och bestämt.

De skulle säga,

att det är en vanära för vårt folk och vår tid, att $^3/_4$ af Sverges män intaga en politisk ställning jämförlig med slafvarnes i gamla tider. De skulle säga, att det är upprörande i det 19:e århundradets sista år, mer än 50 år efter den lagbjudna folkundervisningens införande i vårt land, att ännu mäta medborgarvärdet äfter pänningen, — den fala pänningen, som oftare samlar sig hos de sämre än hos de bättre, oftare hos råa, samvetslösa, ohederliga blodsugare än hos foglige, samvetsgranne, redlige arbetare.

De skulle också säga, desse 500,000 petitionärer, att de veta hvad de betyda för sitt land. Vi veta, skulle de säga, att utan vårt arbete nationen skulle hungra och frysa; vi veta, skulle de säga, att utan de skatter, som på lönliga vägar tagas ur våra fickor, skulle staten stå redlös; vi veta, skulle de säga, att utan oss Sverge i farans stund skulle sakna försvarare. Detta och mera till skulle de säga, och så

skulle de sluta

med en fordran — i människovärdets, i rättvisans, i det för alla gemensamma fosterlandets namn — att få sin rätt, sin enkla, solklara rätt. Och allra sist skulle de förklara: "Vi äro beslutne att inte gifva oss någon rast eller ro förr än vi fått denna rätt."

En sådan förklaring från 500,000 svenske män skulle göra intryck, det kan man vara viss på. Både konung, regering och riksdag skulle känna, att det nu började bli allvar äfven hos oss. Men måhända skulle de, sporrade af den konservativa prässen, förhärda sitt hjärta; de skulle söka intala sig att det ändå inte vore så farligt som det låter; de skulle uppmuntra hvarandra att inte vara rädda, och så skulle de kanske än en gång afvisa de rösträttslöses rättskraf.

Då hade de 500,000 att taga

nästa steg.

"Välan, skulle de svara, vi se att all vädjan till billighet och rättvisa är lönlös. Så återstår oss intet annat än att söka andra utvägar. I hafven inte lämnat oss något annat val, I hafven själfve velat det, I herrar maktbesittare." — Och så skulle rustningarna börja. Först en ny dagsinkomstteckning till krigskassa! 750,000 kronor minst skulle de 500,000 kunna åstadkomma på ett par

0 0000 000005017

månader — ja sannolikt ändå mer; ty de som lifvas af den rätta hänförelsen fråga inte äfter offren, och så skulle naturligtvis nu som förr många tusenden af de röstberättigade ställa sig på de för sin rätt kämpande rättslöses sida.

Sannolikt skulle redan dessa förberedelser bringa rättsförnekarne till besinning. Fyrkens och streckets män skulle förstå, att folk, som, öfvernog betungade förut, ändå bringa sådana offer för sin sak, de mena allvar. Och de skulle betänka sig mer än en gång, innan de mot rätt och billighet kastade sig in i en kamp med 1½ million invånare — ty bakom de 500,000 stode ju deras kvinnor och barn.

Men *om*, trots allt, maktens besittare fortfarande förhärdade sig, ja då vore stunden kommen att tillgripa

sista resursen.

Då vore ögonblicket inne att låta desse, som förmena arbetaren människovärde, känna på hur det käns, när de hundra tusen, som förrätta alla samhällets trängande grofsysslor, begagna sin rätt att låta dessa sysslor hvila. Och om det en gång kommit ända därhän, då kan inte utgången bli mer än en; den folkförbittring, som skulle följa med en dylik massresning mot ett samvetslöst fåtal, är omotståndlig. Det behöfdes för ett par år sedan i Belgien blott några dagars massnedläggelse af arbetet för att *tiodubbla* valmännens antal, förvandla landets politiska rösträtt till *allmän* från att ha varit den mäst begränsade i Europa.

* * *

Nå, men hvarför i all världen begagna sig inte våra rösträttslöse af denna äller någon ändå ändamålsenligare utväg, som kanske kunde utfinnas? De

skulle ju därigenom kunna framtvinga en genomgående rösträttsreform på ett par år.

Ja visst skulle de kunna det. Men felet är bara det, att

de vilja inte.

De ha inte det rätta inträsset, det brinnande nitet för sin sak. Ty inte underkastar man sig offer, inte vågar man något af sin timliga välfärd för hvilken sak som hälst. Det gör man först då, när man omfattat något med hela sin själs värme, med den stora hänförelse, som kommer en att glömma försakelser och faror, när något — med ett ord — blifvit

ens lifssak.

Det är underligt, men lyckligt att människor värkligen så *kunna* fyllas af hänryckning för ett stort mål. I sådana ögonblick, då de liksom lyfta sig öfver lifvets små hvardagshänsyn, är det de blifva i stånd att utföra de stora gärningarna, bragder som sätta märke i häfderna. Kriget och religionen ha oftast kunnat försätta människor i denna sinnesstämning af självförglömmelse och hjältemod. Men äfven kampen för rättfärdigare, människovärdigare samhällsförhållanden har frambrakt samma stämning och skall säkerligen frambringa den allt oftare i framtiden.

Striden för personlighetens, för människans rätt och värde framför gods och guld är väl ägnad att väcka en sådan stämning. Men hos oss är det för närvarande

blott ett fåtal

af de politiskt rättslöse, som är fyldt af en sådan stark, uthållig, dådkraftig känsla för rösträttssaken. Ett stort antal "är med på den", som det heter, men tämligen

0 0000 000005017

slött och matt, utan ifver och inträsse, utan lust att värkligen *göra* något, än mindre *våga* något för saken. Och det stora flertalet, ja det är tyvärr alldeles likgiltigt, det bryr sig inte det bittersta om denna, sin egen sak.

* * *

Den förnämsta grunden till denna likgiltighet är

okunnigheten.

Många människor i alla samhällslag äro loja och liknöjda för allt, som inte rör dem själfva och deras eget. Men för detta ha däremot de allra fläste ett mycket lifligt inträsse. Förstode de, som nu inte bry sig ett enda grand om rösträttssaken, att denna i själfva värket är af största betydelse *just för dem själfva*, så skulle de nog i en hast byta sinnelag mot den. Men det förstå de inte. De se blott "hvad för ögonen är", de tänka blott på det, som alldeles omedelbart rör deras bärgning, — allt annat angår dem inte, tycka de. Hvad särskilt politiken beträffar, så anse de den för något, som inte på minsta vis kommer dem vid.

Det är inte häller underligt. I vårt land — i motsats till många andra — meddela folkskolorna ingen undervisning i stats- och kommunalkunskap,

ingen undervisning i samhällslära.

Den svenske medborgare, som blott njutit folkskolans undervisning, vet följaktligen platt intet om hur vårt eget samhälle är ordnat. Hvad regering och riksdag är, vet han inte; hvem som stiftar Sverges lagar, som han skall lyda, vet han inte; hvad ett landsting är, hvad en kommunalstämma är, vet han inte. Kort sagt, han vet så godt som ingenting om den samhällsbyggnad, i hvilken han själf är inhyst. Han känner inte mer däraf än

sin egen lilla vrå.

Han har väl en allmän förnimmelse af att de fläste ha det mindre bekvämt, ja ofta mycket trångt och svårt i den stora samhällsbostaden. Men att detta skulle kunna afhjälpas, det tänker han sig aldrig, van som han är att tro allt bestående vara evigt. Än mindre har han någon idé om *hur* förbättringen skulle kunna åstadkommas. Hans tanke är bokstafligen bunden inom hans egen lilla värkningskrets. Och

det som binder

är okunnigheten. Allt obekant värkar tryckande och frånstötande. Allt som en människa inte kan, inte känner till, inte förstår, förefaller henne svårt och obehagligt. Hvar och en kan nog erinra sig, hur tafatt och bortkommen han kände sig, när han första gången skulle försöka sig på ett nytt arbete, som han nu, när han väl kan det, kanske anser vara så lätt och simpelt. Hvem mins inte, hvilka vedermödor det kostade honom som barn att lära sig läsa innantill! Hur mycket pluggande, hur många tårar behöfdes det inte för att vinna den enkla kunskapen!

Så redlös och rådlös

känner sig i viss mån hvarje människa hela sitt lif inför sådant som hon inte begriper. Så känna sig också så många i vårt land, när det blir fråga om politik. Ty politiken sysslar med anordningar och förändringar i samhället, och samhället är för dem som en stor, obekant skog, höljd i natt och mörker.

Men det behöfdes blott att kunskapens solljus skingrade mörkret, så att de kunde se, hur det ser ut i den stora samhällsskogen. Då skulle politiken snart locka dem lika mycket som den nu afskräcker dem. De skulle se, hur samhället består af folklager, skilda genom

0 0000 000005017

börd, titlar och ställning, framförallt genom förmögenhetsgraden. De skulle se, hur dessa sociala skilnader ge människorna liksom en

olika jordmån

att växa i. Somliga skjuta upp i en bördig mark och omhägnas på allt sätt, på det de må kunna utveckla alla sina anlag. Andra — och dess värre de flästa — ha att hämta sin näring ur en karg, mager grund och få ta sig fram bäst de kunna, nästan utan ans och omvårdnad. Följden blir, att somliga samhällsplantor skämmas genom öfvergödning och andra få förtvina af brist. Öfverflödet och armodet förstöra faktiskt bådadera människorna, hindra dem att bli hvad de skulle kunna bli. Hvad det gäller är därför att

utjämna dessa motsatser.

Det gäller att såvidt möjligt åt alla skapa skyldigheten att utföra ett ordentligt, måttligt och nyttigt arbete och förmånen att för detta arbete få ett ordentligt, tillräckligt lifsuppehälle, samt att bereda alla tillfälle och möjlighet att tillgodose sina högre mänskliga behof, att utveckla sina bästa anlag, ty därförutan blir den mänskliga sammanlefnaden aldrig människovärdig.

Men en sådan omdaning af samhället kan aldrig genomföras utan deras medvärkan, som lida under de nuvarande missförhållandena. Andra kunna inte föra deras talan och göra deras gärning, ty de känna inte deras behof.

Själfva

måste de lämna sin insats i förbättringsarbetet. Men för att de skola kunna det, måste de ha rum och röst i den folkets representation, som för folkets räkning ut-

öfvar makten att på lagstiftningens väg bygga upp och bygga om samhället äfter folkets behof. Därför måste rösträttens eröfring bli första målet för deras samfälda ansträngningar. Ha de vunnit den, så ha de därmed i sin hand ett kraftigare medel, ett bättre verktyg än något annat för det stora omdaningsarbetet af samhället till sitt och *allas* bästa.

* * *

Om de rösträttslöse fullt och klart insåge detta, så skulle de upptändas af en nitälskan för rösträttssaken, som man nu inte ens kan ana. Om de visste dess värde, så skulle de också med lidelse vilja äga den. Och denna deras brinnande vilja, skulle snart drifva dem till de åtgärder, som behöfdes för att vinna den.

»Mera ljus»

öfver alla politiska och sociala frågor är därför det första som behöfs. Och det är detta, som den andra folkriksdagen hoppades kunna sprida genom det folkskriftföretag, hvilket den med hjälp af de mäst nitiske rösträttsvännernas dagsinkomst-offer grundlade och hvars första häften nu gå ut bland allmänheten.

---

0 0000 000005017

Förmåga och förmögenhet.

I den store och snillrike häfdatecknaren *Erik Gustaf Geijers* år 1840 offentliggjorda skrift i "Representationsfrågan" läsas på ett ställe nedanstående ord, hvilka äro lika sanna ännu i dag, fastän de fordringar, de innebära, i vårt land alltjämt vänta på sin uppfyllelse:

Historien har ock sin logik, som, ehuru förvirrad den må synas på ytan, dock i bottnen ej är annan än förnuftets egen. De allmänna principer, på hvilka människorätt och människoväl bero, göra sig genom sin egen kraft allt mera gällande; och det är plikt att, sedan man en gång erkänt dem, uttala dem utan förbehåll och utan fruktan att beskyllas för öfverdrift.

Personlig valrätt för hvarje, till myndiga år kommen, oförvitlig medborgare är således den grundsats, jag först och främst i representationsfrågan måste vidhålla, emedan denna grundsats endast är strängt rättvis, och, i min tanke, hvarken kan omgås eller förnekas. Tidens svåraste, mest orogifvande företeelser hafva sitt upphof däruti, att man å alla sidor känner sig drifven till denna princip, och likväl ej vill erkänna densamma. En slafklass begynner i själfva verket åter afsättas midt i civilisationens sköte — en klass af proletärer, obesutna, försvarslöse, hvilka, tillväxande i förfärlig progression, så mycket bittrare känna sig utkastade ur samhället, som distanserna inom detsamma i allmänhet eljest blifva jämnade, och det afstånd i fråga om rättigheter, hvilka fordom skilde några få bättre lottade från mängden, allt mera förminskats. Hvar detta onda hunnit sin höjd, återstår blott att möta våld mot våld. Man borde, innan man inlåter sig i en strid, som skall skaka samhällets grundvalar, betänka sig, om ej bättre medel finnes, och om ej det bästa vore *att borttaga våldets orsaker.* Det kan endast ske genom *rättvisa;* och möjligheten att utöfva denna rättvisa ligger i den in-

sikt, som själf är ett af civilisationen ädlaste resultater, att *egendom*, hvilken man med skäl vill göra till vilkor för politiska rättigheter, ej blott existerar i dess rå, yttre, materiella form, utan väsentligen har en ädlare, intellektuell och moralisk betydelse, hvilken vi redan uttryckt i skilnaden mellan *förmåga* och *förmögenhet*. Den förra innefattar alla de personliga förtjäntsmedel, som *uppfostran* vid handen gifver. Uppfostringstiden är det relativa omyndighetstillståndet i samhället, och denna tid måste användas att förbereda myndighetsåldern. Kan vid den tidpunkt, som lagen bestämmer för denna ålder, den blifvande medborgaren visa sig hafva åtnjutit den uppfostran, som är oundgänglig för att förstå och utöfva plikterna såsom människa och medborgare, då kan ej häller, i min tanke, den politiska rättighet honom förvägras, att deltaga i val af de representanter, som å folkets vägnar skola samtycka lagarne.

Yttrande i rösträttsfrågan i 1848 års prestestånd.

(Af prosten *Berg*.)

Rikedomen och lärdomen, bildningen, snillet och den höga värdigheten, om jag ägde någon eller flera af dessa lyckans, naturens eller förtjänstens sköna gåfvor och förvärf, skulle jag kanske fråga mig, om *de* ej vore bättre, om *de* ej borde hafva en rättighet mera än fattigdomen, okunnigheten och ringheten? — Men jag skulle svara dem, — djupt och sant känner jag, att jag, på mitt förstånds och hjärtas, vägnar skulle svara dem det bestämdaste *nej*, — svara dem, att i *denna fråga måste* den fattigaste och olärdaste hafva samma rättigheter som den rikaste och lärdaste, emedan staten af dem båda i lika måtto kräfver och de båda i lika måtto gifva eller äro förbundne att gifva och uppoffra både krafter och lif för statens väl; — att rikedom, lärdom och höghet ej må hafva annat företräde än det förtroendet tillerkänner dem, samt att, därest de ej förmå tillvinna sig detta företräde, de äro af föga eller intet värde och böra då afstå från sina anspråk.

---

0 0000 000005017

Svenska Folkets Öreskrifter

N:r 1. **Veta, vilja, vinna** af redaktör *Mauritz Hellberg* . . . . . 5 öre
„ 2. **Folkens vandringar** af filosofie doktor *O. W. Ålund* . . . . . 10 „
„ 3. **Profeterna — oppositionsmännen inom Israels folk** af *L.* . . . . . 10 „
„ 4. **Ordens-humbugen** af redaktör *Axel Svenson* . . . . . 5 „
„ 5. **Egna hem på egen torfva** af skriftställare *J. Stadling* . . . . . 5 „

Svenska Folkets Öreskrifter

utkomma kvartalsvis och med minst *fem* skrifter i hvarje kvartal. Under innevarande år 1897 utgå de första *fem* skrifterna i juli, en månad därefter *fem* skrifter, i slutet af september *fem* skrifter och före jul de *fem* sista skrifterna för året.

Hela årgången kan rekvireras å posten till ett pris af 1 (säger *en* krona), postarvodet inberäknat.

Öreskrifterna försäljas dessutom genom folkupplysningsföretagets expedition (Humlegårdsgatan 16, Stockholm), genom särskilda läns-agenter och platsförsäljare, samt slutligen genom hvarje välförsedd bokhandel. Hvarje skrift kan erhållas för sig, till pris af *5* à *10 öre.*

Svenska Folkets Öreskrifter

levereras direkt från Folkupplysningsföretagets expedition, Humlegårdsgatan 16, Stockholm, endast *pr kontant* eller *mot efterkraf.* Vid köp af af skrifter till ett sammanlagt värde af 10—20 kr. lämnas 20 % och vid köp till ett värde af öfver 20 kr. 25 % rabatt.

Allmänna Lifförsäkringsbolaget

i STOCKHOLM.

Hufvudkontor: 10 Vasagatan 10.

ALFA blott hos detta bolag.

BARN-försäkringar, fullständiga endast hos detta bolag, som i Sverige infört detta försäkringssätt.

Andra LIF-försäkringar af alla slag med särdeles goda vinstvilkor för de försäkrade.

Närmare meddela bolagets ombud. (G. 48994)

Aftonbladets Halfvecko-upplaga,

rösträttsvännernas organ,

är

en självständig, frisinnad och demokratisk tidning för alla samhällsklasser.

Den är Skandinaviens mest spridda tidning: utgår i en upplaga af omkring 120,000 exemplar.

Pris pr år 1: 20; pr halfår 75 öre; pr kvartal 50 öre.

Folkupplysningsföretagets adresser.

Alla meddelanden i redaktionsärenden torde adresseras: Folkupplysningsföretaget.
Redaktionen. Stockholm.

Alla meddelanden, som röra öreskrifternas försäljning och expedition, torde adresseras:
Folkupplysningsföretaget.
Expeditionen. Stockholm.

Redaktören träffas dagligen 5—6 e. m. Valhallavägen 45 B. Allm. tel. 48 07.

Expeditionen är öppen dagligen 1—2 e. m. Humlegårdsgatan 16.

0 0000 000005017